

Ida Alice Hafeld

Tiltak i Nav rettet mot barn og unge - Å vokse opp i en familie med lav sosioøkonomisk status

Measures in Nav aiming towards children and
youth
- To Grow Up in a Family with Low Socioeconomic
Status

Bacheloroppgave i Sosialt arbeid

Veileder: David Andreas Bell

Mai 2022

Ida Alice Hafeld

Tiltak i Nav rettet mot barn og unge - Å vokse opp i en familie med lav sosioøkonomisk status

Measures in Nav aiming towards children and youth
- To Grow Up in a Family with Low Socioeconomic
Status

Bacheloroppgave i Sosialt arbeid
Veileder: David Andreas Bell
Mai 2022

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for sosialt arbeid

Sammendrag

Barn og unge som vokser opp i familier med lav sosioøkonomisk status, har større sannsynlighet for å oppleve helseproblemer og utfordringer knyttet til skolen og skoleprestasjoner. I tillegg til dette, har sosioøkonomisk status en tendens til å gå i arv, noe som betyr at disse barna risikerer å bli marginalisert i voksen alder. Denne bacheloroppgaven tar sikte på å besvare følgende problemstilling: «På hvilken måte kan Nav bidra til å forhindre negative konsekvenser av å vokse opp i en familie med lav sosioøkonomisk status?». Teksten er en teoretisk oppgave, og gjennom systematiske litteratursøk har jeg funnet fram til relevant litteratur som belyser problematikken og ser etter mulige løsninger. Jeg har benyttet Pierre Bourdieus teori om kapital som oppgavens teoretiske perspektiv. Med utgangspunkt i prosjektene *Nav-veileder i videregående skole* og *Helhetlig oppfølging av lavinntektsfamilier*, undersøker jeg hvordan Nav kan bidra til å forhindre negative konsekvenser av å vokse opp i en familie med lav sosioøkonomisk status. Funnene viser at prosjektene kan fungere som tiltak som bidrar til å forhindre negative konsekvenser i form av helseproblemer og skoleprestasjoner. Tiltakene kan også føre til økt kapital blant barn og unge både nå for fremtiden. Til tross for dette, mener jeg avslutningsvis at tiltakene isolert sett ikke tilstrekkelig for å forhindre at barn og unge ender opp med lav sosioøkonomisk status som voksen.

Abstract

Children and youth that grow up in families with low socioeconomic status, are more likely to experience health problems and challenges related to school and school performance. In addition to this, socioeconomic status tends to be inherited, which means that these children risk being marginalized in adulthood. This bachelor thesis aims to answer the following question: "In what way can Nav contribute to preventing negative consequences of growing up in a family with low socioeconomic status?". The text is a theoretical thesis, and through systematic literature searches I have found relevant literature that sheds light on the problem and looks for possible solutions. I have used Pierre Bourdieu's theory of capital as the theoretical perspective of the thesis. Based on the projects *Nav supervisor in high school* and *Holistic follow-up of low-income families*, I investigate how Nav can help to prevent negative consequences of growing up in a family with low socioeconomic status. The findings show that the projects can function as measures that help prevent negative consequences in the form of health problems and school performance. The measures can also lead to increased capital among children and youth both now and in future times. Despite this, in conclusion, I believe that the measures in isolation are not sufficient to prevent children and young people from ending up with low socioeconomic status as adults.

Forord

Når jeg sitter her på rom BG214 og går igjennom oppgaven en siste gang, føler jeg at jeg har sittet flere timer på skolen de siste ukene enn jeg har gjort til sammen gjennom hele studie. Korona gjorde studietiden til noe annet enn det jeg hadde sett for meg, men heldigvis fikk vi både første og siste delen av studie vårt under normale omstendigheter.

Jeg veldig takknemlig for at jeg ikke har vært nødt til å sitte ved kjøkkenbordet og skrive bacheloren, der kjøleskapet fort blir en for stor distraksjon. Jeg har hatt muligheten sitte på skolen sammen med studievenner, og denne muligheten har jeg benyttet fullt ut.

Mathea, Sofie, Kristine og jeg har til tider både stresset hverandre og dratt hverandre ned, men skriveprosessen hadde vært så mye vanskeligere uten dem. Vi har diskutert, ledd, støttet og hjulpet hverandre, og vi har passet på at vi alle kom i mål. En stor takk til dem.

Takk til veilederen min, David, for hans konkrete tilbakemeldinger og gode veiledningstimer, og ikke minst for at han svarer på mail raskere enn noen andre jeg kjenner.

Til slutt vil jeg takke samboeren min Magnus, som har gitt oppmuntrende ord og gode klemmer når oppgaven har gjort meg frustrert og lei. Tre år gikk veldig fort, men med en ferdigskrevet bachelor, føler jeg meg endelig klar for alt det spennende som nå skal komme.

INNHOLDSFORTEGNELSE

1.0 INTRODUKSJON	1
1.1 <i>PROBLEMSTILLING OG AVGRENSNING</i>	2
1.2 <i>BAKGRUNN FOR VALG AV TEMA</i>	2
1.3 <i>DEN SOSIALFAGLIGE RELEVANSEN</i>	3
1.4 <i>PRESENTASJON AV OPPGAVENS KAPITLER</i>	3
2.0 METODE	5
2.1 <i>SØKEPROSESSEN</i>	5
2.2 <i>FORSKNINGENS RELEVANS</i>	6
2.3 <i>KILDEKRITIKK</i>	6
3.0 TEORETISK PERSPEKTIV	7
3.1 <i>PIERRE BOURDIEUS TEORI OM KAPITAL</i>	7
3.2 <i>DE ULIKE KAPITALFORMENE</i>	8
3.3 <i>KRITIKK AV BOURDIEUS KAPITALFORMER</i>	10
4.0 BAKGRUNN FOR DISKUSJON	11
4.1 <i>FAMILIEPROSESSMODELLEN OG FAMILIEINVESTERINGSPERSPEKTIVET</i>	11
4.2 <i>TILTAK OG ANBEFALINGER</i>	12
4.3 <i>PROSJEKTER I NAV</i>	13
5.0 DISKUSJON	15
5.1 <i>NAV-VEILEDER I VIDEREGÅENDE SKOLE</i>	15
5.1.1 <i>MOTIVASJON OG ENDRINGSARBEID</i>	16
5.1.2 <i>BOSITUASJON</i>	17
5.2 <i>FAMILIENS PÅVIRKNING PÅ SKOLEPRESTASJONER</i>	18
5.3 <i>HELHETLIG OPPFØLGING AV LAVINNTEKTSFAMILIER</i>	19
5.3.1 <i>OPPDRAGELSESTIL OG ØKONOMISK AVLASTNING</i>	20
5.3.2 <i>BARNETS MEDVIRKNING PÅ EGEN SITUASJON</i>	21
6.0 AVSLUTNING	25
6.1 <i>AVSLUTTENDE REFLEKSJONER</i>	25

LITTERATURLISTE	27
Vedlegg 1: Søkelogg.....	31

1.0 INTRODUKSJON

Velferdsstaten Norge har, sammenliknet med andre land, relativt små sosiale og økonomiske ulikheter blant befolkningen. Likevel har forskjellene mellom fattig og rik økt helt siden 1980-tallet, og i dag lever rundt 10 prosent av den norske befolkningen i relativ fattigdom (FN, 2022). Relativ fattigdom vil si å «mangle ressursene til å ha en levestandard som er sammenliknbar med de fleste andre i samme samfunn» (FN, 2020, avsn. 5). Nav, eller Arbeids- og velferdsforvaltningen, er blant de som kommer i kontakt med denne marginaliserte gruppen, og deres samfunnsoppdrag er å bidra til å gi mennesker sosial og økonomisk trygghet. Noen av hovedmålene til Nav er å få flere inn i arbeid og aktivitet, og færre på stønad, samt å gi en helhetlig og tilpasset hjelp etter personers behov og forutsetninger (NAV, 2022). Man kan si at Nav bidrar til å utjevne sosiale og økonomiske forskjeller i samfunnet.

Å vokse opp i fattigdom i Norge i dag, handler ikke kun om ikke å ha tilgang på nok mat eller klær. Mulighetene for å delta på sosiale arenaer på lik linje med andre barn og unge, er også mer begrenset. En oppvekst i fattigdom har flere konsekvenser for barna; opplevelse av ensomhet, mer helseproblemer, samt økt sannsynlighet for å mistrives på skolen og oppleve utenforskap (Bufdir, 2018). Barn som vokser opp i fattigdom, har i tillegg større sannsynlighet for selv å ha lav inntekt i voksenalder (ibid.). Like konsekvenser finner man også blant barn som vokser opp i familier med lav sosioøkonomisk status (Bøe, 2015), som er den gruppa jeg skal ha fokus på i oppgaven. Fordi barn og unge ikke har en egen sosioøkonomisk status, vil jeg gjennom oppgaven snakke om hvordan foreldrenes eller familiens sosioøkonomiske status påvirker barnet (Torsheim, Leversb, & Samdal, 2009).

Begrepet «sosioøkonomisk» er en betegnelse som indikerer at man fokuserer på både sosiale og økonomiske forskjeller, og samspillet mellom disse (Tjernshaugen & Tjora, 2022). Wolfe sammenfatter tidligere forklaringer av sosioøkonomisk status, og definerer begrepet som «the economic, educational, and occupational resources that provide a person or group with an advantage over others with respect to obtaining something that is socially valued» (Wolfe, 2015, s. 41). God helse er et eksempel på noe som er sosialt verdsett, og som kan sikres gjennom tilgang på de ulike ressursene (Wolfe, 2015). Å ha lav sosioøkonomisk status vil altså bety å ha mindre tilgang på økonomiske, utdanningsmessige og yrkesmessige ressurser, noe som bidrar til marginalisering. Marginalisering vil si at man havner litt på kanten av

samfunnet. Man er hverken helt inkludert eller ekskludert, men står midt i mellom, og har med det dårligere forutsetninger for å delta i samfunnet (NDLA, 2020)

I likhet med fattigdom, er også sosioøkonomisk status et fenomen som har en tendens til å gå i arv til barna når de vokser opp (Andersen, Richmond-Rakerd, Moffitt, & Caspi, 2021; Bøe, 2015; Frønes, 2017). Fordi Nav jobber for å sikre mennesker sosial og økonomisk trygghet, ønsker jeg å se på hva denne forvaltningen kan gjøre for å forhindre at sosioøkonomisk status går i arv, noe som leder meg inn på problemstillingen min.

1.1 PROBLEMSTILLING OG AVGRENSNING

I denne oppgaven tar jeg for meg følgende problemstilling:

«På hvilken måte kan Nav bidra til å forhindre negative konsekvenser av å vokse opp i en familie med lav sosioøkonomisk status?».

For å finne ut av dette, skal jeg ta for meg to prosjekter som Nav har gjennomført, det ene heter *NAV-veileder i videregående skole*, og det andre er *Helhetlig oppfølging av lavinntektsfamilier*. Jeg skal undersøke hvordan disse tiltakene kan forebygge skole- og helsemessige konsekvenser av å vokse opp med lav sosioøkonomisk status, og som i et lengre løp kan bidra til å forhindre at lav sosioøkonomisk går i arv.

Jeg har avgrenset meg til å se på tiltak i regi av Nav, da marginaliserte grupper ofte er i kontakt med denne forvaltningen dersom man ikke har klart å hjelpe de på et tidligere stadium eller gjennom andre instanser. Gjennom oppveksten er barns skoleprestasjoner og helse, forstått som psykiske helseplager og sosioemosjonell utvikling, to viktige faktorer som blir påvirket av familiens sosioøkonomiske status (Bøe, 2015). Jeg ønsker å undersøke hvordan Nav kan komme inn på et tidlig tidspunkt for å forhindre negative konsekvenser i forbindelse med disse faktorene. Med det har jeg også valgt å avgrense målgruppen min til barn og unge i grunnskole- og videregående alder.

1.2 BAKGRUNN FOR VALG AV TEMA

Høsten 2021 hadde jeg praksis i Nav der jeg jobbet med deltakere i kvalifiseringsprogrammet. Gjennom praksisen kom jeg i kontakt med mennesker i alle aldre og i svært ulike livssituasjoner. Felles for dem alle var at de hadde utfordringer med å komme seg inn på

arbeidsmarkedet, noe som førte med seg både økonomiske og helsemessige problemer. En annen faktor som gikk igjen i de aller fleste møtene, var en trøblete oppvekst og utfordringer i skolesammenheng. Møtene jeg hadde med unge voksne samt de som hadde barn, gjorde meg spesielt interessert i å bedre forstå hvordan oppveksten kan lede til sosial og økonomisk marginalisering i voksen alder. Selv om sosioøkonomiske faktorer er sammensatte og komplekse, ble jeg interessert i å undersøke nærmere hvordan man kan forhindre de negative konsekvensene av en oppvekst i lav sosioøkonomisk status. En dypere forståelse av dette samspillet, vil kanskje gjøre det lettere å forstå både når og på hvilke områder man må sette i gang tiltak for at ikke barn ender opp i den samme marginaliserte posisjonen som sine foreldre.

1.3 DEN SOSIALFAGLIGE RELEVANSEN

Sosiale problemer oppstår i spenningsfeltet mellom individ og samfunn. Det betyr at noe som kan oppleves som et individuelt problem, som for eksempel arbeidsledighet, kan oppstå på grunnlag av samfunnsmessige årsaker, for eksempel høye kompetansekrav på arbeidsmarkedet (Berg, Ellingsen, Levin, & Kleppe, 2015, s. 25). Nav bistår som regel alle nordmenn på et eller annet tidspunkt i livet, enten om det gjelder foreldrepenger, sykepenger eller pensjon. Mennesker med lav sosioøkonomisk status har i midlertid større sannsynlighet for å trenge hjelp fra Nav utover disse «allmenne» tjenestene. Det kan være alt fra tett oppfølging for å komme i arbeid, til økonomisk sosialhjelp og trygd. Som sosialarbeider jobber man med både å forhindre og forebygge sosiale problemer, og Nav vil alltid være en forvaltning sosialarbeideren forholder seg til, eller til og med arbeider innenfor selv. Det er derfor viktig å ha en grunnleggende forståelse for hvordan strukturer i samfunnet, gjør at noen har større sannsynlighet for å falle utenfor enn andre, samt hva man kan gjøre for å forandre på dette.

1.4 PRESENTASJON AV OPPGAVENS KAPITLER

Opgaven består av seks kapitler; 1 Introduksjon, 2 Metode, 3 Teoretisk perspektiv, 4 Bakgrunn for diskusjon, 5 Diskusjon, og 6 Avslutning. I kapittel to forklarer jeg metoden, hvordan jeg har gått frem for å finne fram til litteraturen som oppgaven bygger på, forskningens relevans og kildekritikk. I teorikapittelet presenterer jeg Bourdieu sin teori om makt og kapital. Videre vil jeg kapittel fire presentere to modeller som viser hvordan foreldres økonomiske utfordringer påvirker barnets utvikling. Her viser jeg også til noen artikler som

kommer med synspunkter og anbefalinger rundt hvordan man kan begrense eller forhindre negative konsekvenser av levekårsproblemer og lav sosioøkonomisk status i oppveksten. Til slutt presenterer jeg prosjektene som Nav har gjennomført, og til sammen legger dette grunnlaget for kapittel fem, diskusjonen. I diskusjonen skal jeg, i lys av kapitalformene, modellene og annen relevant litteratur, diskutere hvor vidt prosjektene til Nav kan bidra til å forhindre at negative konsekvenser av lav sosioøkonomisk status i oppveksten. Siste kapittelet vil oppsummere de viktigste funnene og komme med noen avsluttende refleksjoner.

2.0 METODE

Metode handler om hvordan man går frem for enten å frambringe ny, eller etterprøve eksisterende kunnskap (Dalland, 2017, s. 51). Hvilken metode man velger å bruke i en undersøkelse, avhenger som regel av hvilken som best kan belyse og svare på forskningsspørsmålet (ibid.). I denne teoretiske oppgaven har jeg brukt systematiske litteratursøk for å finne fram til relevant forskning for min problemstilling. Ved å bruke eksisterende kunnskap, forsøker jeg å belyse tematikken og ser om denne kunnskapen kan gi noen svar på problemstillingen min. Sosiale problemer er ofte kompliserte, og det er sjeldent entydige svar på problematikken. Med denne oppgaven søker jeg å skape en bedre forståelse for lav sosioøkonomisk status, og noen alternativer til hvordan man potensielt kan forhindre og forebygge konsekvensene som barna opplever.

2.1 SØKEPROSESSEN

For å finne fram til eksisterende kunnskap som er relevant for min problemstilling, benyttet jeg meg av ulike databaser. Jeg søkte i Oria, Scopus og Idunn. I Oria brukte jeg både norske og engelske søkeord, mens søkene på Idunn bestod av norske søkeord. Scopus er en internasjonal database, og her benyttet jeg meg kun av engelske søkeord. Søkeordene jeg benyttet mest var «barn», «sosioøkonomisk», «ung» og «skole». De mest gjennomgående søkeordene på engelsk var «child» og «socioeconomic». Jeg opplevde Oria som den databasen som ga meg flest aktuelle treff og var således mest relevant. Søkeprosessen fremgår av søkeloggen som kommer til slutt i oppgaven. Utover de systematiske søkene, har jeg benyttet meg av kjedesøk, enklere søk på Google Scholar, fått tips av undervisere og medstudenter, samt benyttet meg av tidligere semestre sin pensumlitteratur. Bourdieus teori i kapittel tre belyses med sekundærkilder, og jeg har forsøkt å bruke litteratur som sammenfatter, beskriver og belyser teorien på en god måte.

Forskningen jeg har undersøkt avgrenser seg i all hovedsak til litteratur som sier noe om sammenhenger mellom sosioøkonomisk status og barn og unges helse og skoleprestasjoner. Dette er som nevnt to viktige faktorer som blir påvirket i oppveksten, og vil være av betydning for barn og unges fremtidige sosioøkonomiske status. For å velge ut litteratur, hadde jeg noen inklusjons- og eksklusjonskriterier. På søkene mine i Oria inkluderte jeg alle norske fagbibliotek. På generell basis ekskluderte jeg artikler som ikke var fagfelleurdert. For å finne artikler som hovedsakelig er publisert i nyere tid i databasene, inkluderte jeg

litteratur fra 2010 og frem til i dag. Gjennom kjedesøk fant jeg noen eldre artikler som jeg har valgt å inkludere i oppgaven, med den begrunnelsen at sosioøkonomisk stauts ikke er et nytt fenomen, og eldre litteratur kan derfor fortsatt være gyldig. Jeg har i midlertid hatt tidsaspektet i bakhodet i de tilfellene hvor jeg har benyttet litteratur som er over ti år gammel.

2.2 FORSKNINGENS RELEVANS

For å finne ut hvordan Nav kan bidra til å forhindre negative konsekvenser av å vokse opp i en familie med lav sosioøkonomisk status, er det først og fremst viktig å vite hvordan barna faktisk blir påvirket. Forskningen jeg har valgt ut undersøker derfor konsekvenser i forhold til barnas helse og skoleprestasjoner. Videre har forskningen jeg gjengir sett på noen faktorer som virker å være av positiv betydning for barnets utvikling og omstendigheter for voksenlivet. Dette er relevant å vite i forhold til hvilke tiltak man setter inn for å forhindre eller begrense de negative konsekvensene. Forskningen er gjort både gjennom spørreundersøkelser, intervjuer, samt en større innhenting av data over generasjoner, noe som gir et bredt utvalg av forskning fra ulike nivåer og på ulike arenaer.

2.3 KILDEKRITIKK

Noe av litteraturen jeg har valgt ut, undersøker andre kontekster enn den jeg har lagt til grunn for oppgaven. Problemstillingen min retter seg mot en norsk kontekst, men noe av litteraturen jeg bygger oppgaven på er hentet fra andre land, henholdsvis Danmark og USA. Danmarks kultur er relativt lik Norges, men for eksempel er familieforhold og familiens betydning i USA nokså ulik fra Norge. Likevel har forskning på andre kulturer som undersøker de samme omstendighetene som den amerikanske forskningen, finner liknende svar. Jeg mener derfor at forskningen har gyldighet også i min kontekst. Bourdieus teori er utviklet for flere tiår siden i Frankrike, og mye kan være ulikt fra dagens Norge. Til tross for dette er Bourdieu fortsatt en aktuell teoretiker, og hans kapitalformer ble benyttet i flere av artiklene jeg har undersøkt i forbindelse med denne oppgaven. Jeg mener teorien er relevant i dagens samfunn fordi den beskriver fenomener som eksisterer på tvers av både tid og kultur i mer eller mindre grad. Videre har noe av den utvalgte teorien undersøkt andre grupper enn barn og unge i familier med lav sosioøkonomisk status. Jeg har likevel valgt å anvende litteraturen da jeg mener at funnene har en overføringsverdi til den gruppa jeg undersøker.

3.0 TEORETISK PERSPEKTIV

Som jeg har vært inne på tidligere, handler sosioøkonomisk status om både sosiale og økonomiske forhold, og ressurser som er av betydning omhandler økonomi, utdanning og yrke. Disse ressursene kan også beskrives som ulike former for kapital. I dette kapittelet skal jeg se på Pierre Bourdieus teori om makt og kapital. De ulike kapitalformene kan brukes for å forstå forskjeller rundt lav og høy sosioøkonomisk status blant mennesker i et samfunn, og hvordan disse kan opprettholdes mellom generasjoner. Senere skal jeg se hvordan barnets kapital kan bli påvirket gjennom Nav sine tiltak, og i et lengre løp forhindre at barnet får lav sosioøkonomisk status som voksen.

3.1 PIERRE BOURDIEUS TEORI OM KAPITAL

Pierre Bourdieu (1930-2002) var en fransk sosiolog og antropolog som er kjent for sin teori om maktfordeling i samfunnet. Han var opptatt av hvordan de sosiale systemene i et samfunn er karakterisert av en skjev ressursfordeling der mennesker ser ut til å godta at noen har mer enn andre, tilsynelatende uten betydelig protest (Wilken, 2008, s. 67). Fordi det ikke åpenlyst blir brukt makt mot den «undertrykte» gruppa, vil også makten legitimeres av strukturerer som styrer og regulerer samfunnet, for eksempel skolen, og det vil oppfattes som en naturlig og nødvendig orden (ibid.). Bourdieu bruker begrepene makt og kapital om hverandre, og makten blir beskrevet som hvordan kapital fordeler seg ulikt mellom mennesker. Bugge forklarer Bourdieus mening med fenomenet kapital på følgende måte: «Kapital er knappe sosiale ressurser som er tillagt en bestemt verdi av et sosialt fellesskap og som i kraft av sin knapphet er i stand til å skape, forsterke eller opprettholde ulikheter mellom sosiale aktører» (Bugge, 2002, s. 226).

Sagt på en annen måte, å inneha kapital betyr å ha mulighet til å skape og opprettholde forskjeller mellom seg selv og andre (Bugge, 2002, s. 231). Menneskets kapital er ikke naturgitt, men noe den enkelte må arbeide konsekvent for over tid, og verdien av den enkeltes kapital blir således bestemt ut ifra hvor mye arbeid som må legges ned for å få tilgang på kapitalen (Bugge, 2002, s. 227). Likevel er det ikke slik at alle er nødt til å arbeide hardt for å få tilgang på kapital. Kapital kan også overføres, for eksempel gjennom arv mellom generasjoner, noe som gjør at klassebakgrunn vil være av betydning for individers forutsetninger gjennom livet (ibid.). Dette betyr i midlertid også at noen mennesker vil ha dårligere forutsetninger for å opparbeide seg kapital til tross for hardt arbeid.

Forskjellsbehandling på bakgrunn av klasse, etnisitet, kjønn eller funksjonsnedsettelse, er eksempler på faktorer som er av betydning for hvor mye kapital mennesker klarer å opparbeide seg.

I denne oppgaven har jeg et hovedfokus på kapitalformene, men fordi jeg i diskusjonen retter mye oppmerksomhet mot skolens betydning, skal jeg veldig kort gjengi symbolsk vold og «pedagogisk handling». Symbolsk vold handler om makten til å definere og systematisere, og den blir formalisert gjennom «pedagogisk handling» (Wilken, 2008, s. 69). Dette er alle former for undervisning og informasjon om hvordan verden er ordnet, og både familier og skolen er blant de som formidler den pedagogiske handling, ved at de overleverer samfunnets dominerende kultur til sine etterkommere (ibid.). Sagt på en annen måte, dersom foreldrenes verdier harmonerer med samfunnets dominerende verdier, vil barnet allerede mestre utdanningssystemets kulturelle koder, og med det klare seg bra i skolen (Wilken, 2008, s. 70).

3.2 DE ULIKE KAPITALFORMENE

Bourdieu skiller mellom tre hovedformer for kapital, økonomisk, kulturell og sosial kapital, samt en fjerde form, symbolsk kapital. Symbolsk kapital skiller seg fra de andre ved at den ikke erkjennes som en selvstendig kapital, men at den blir fremtredende gjennom de andre kapitalene, for eksempel som ære eller autoritet (Bugge, 2002, s. 225). Den symbolske kapitalen innebærer «språk, skilt, klær, væremåter, verdier, normer og handlinger som representerer en dypere mening utover seg selv, og som medvirker til å danne et kulturelt system» (Norvoll, 2019, s. 86). For eksempel vil det å ha en jobb innebære både sosial og symbolsk kapital, fordi arbeid blir sett på som verdifullt (Skjefstad, 2007, s. 93).

Motsetningen vil være å stå utenfor jobb og være avhengig av hjelp fra Nav, og dette kan for mange oppfattes som en symbolsk *byrde*. Det er noe som ikke blir anerkjent i forhold til samfunnets normer og verdier, og kan oppleves svært stigmatiserende (ibid.).

Den kulturelle kapitalen handler om at det finnes en «rådende kultur» som noen personer i samfunnet behersker i større grad enn andre (Norvoll, 2019, s. 83). Dannelse, å forstå samfunnets sosiale koder, utseende, språkkunnskaper, og vitenskapelig kunnskap og utdanning, er en del av den kulturelle kapitalen (Bugge, 2002, s. 237). Marthinsen (gjengitt i Skjefstad, 2007, s. 92) hevder at man må bruke et utvidet kulturbegrep i skandinaviske kontekster, fordi Frankrike har en *finere* kultur. I Norge har man mer fokus på alminnelighet,

og en del av samfunnets sosiale koder handler om å få andre til å føle seg vel i ditt samvær. Å beherske dette blir således en form for kulturell kapital (ibid.). Kunnskap i seg selv er ikke en kapital, det forutsetter nemlig at kunnskapen blir verdsatt i samfunnet, og at den ikke er like tilgjengelige for alle samfunnsmedlemmene. (Bugge, 2002, s. 238). I dagens samfunn blir det mer og mer vanlig at arbeidsgivere etterspør høyere utdanning i ansettelsesprosesser, og derfor er denne kunnskapen mer verdsatt i samfunnet enn for eksempel kunnskap man får gjennom grunnskolen. I tillegg er ikke høyere utdanning noe som alle har mulighet til å ta, og derfor vil man få høyere kulturell kapital dersom man tar en form for høyere utdanning. Gjennom oppgaven kommer jeg til å ha mest fokus på utdanningsaspektet av kulturell kapital.

Sosial kapital handler om «eksklusive» sosiale relasjoner og nettverk (Bugge, 2002, s. 241). Relasjonene er ikke tilfeldige og perifere, men har en viss varighet og forpliktelse i seg, og relasjonene er bundet av gjensidig respekt, fortrolighet og vennskap. Denne forpliktelsen og integriteten er det som skiller medlemmene av gruppen fra ikke-medlemmer, og gjør gruppen til en sosial ressurs (Bugge, 2002, s. 242). Medlemmene har ulike posisjoner i samfunnet, og deres samlede økonomiske og kulturelle kapital utgjør ressurser som blir den sosiale kapitalen til gruppa. Denne kapitalen kan alle medlemmene dra nytte av, og videre bruke den til å tilegne seg mer kapital (Skjefstad, 2007, s. 93).

Relasjoner som kan gi sosial kapital er blant annet familien, kollegaer på arbeidsplassen, skoleklassen eller sosiale klubber (Bugge, 2002, s. 241). For eksempel kan en gruppe hjelpe et medlem med å få en fast jobb, noe som vil bidra til å øke dette medlemmets kapital ytterligere. Det er verdt å merke seg at sosial kapital er såkalt «feltspesifikk»; familien kan være et felt, mens arbeidsplassen er et annet (Haug & Horverak, 2009, s. 78). Et individs sosiale kapital er ikke gitt å være den samme på tvers av de ulike feltene. Marthinsen (gjengitt i Haug & Horverak, 2009, s. 78) bruker blant annet eksempelet om at tiltak fra barnevernet kan styrke den sosiale kapitalen innad i familien, men være en byrde utad ved at det bidrar til stigmatisering av familien i en samfunnskontekst.

Den økonomiske kapitalen blir regnet som den viktigste kapitalformen, og den grunnleggende årsaken til fordelingen av makt i et samfunn (Bugge, 2002, s. 243; Norvoll, 2019, s. 83). Økonomisk kapital er ressurser som på en direkte måte kan omgjøres til penger, og er den eneste kapitalformen som kan eksistere i en ren objektiv form i den forstand at den direkte kan overføres mellom individer eller institusjoner (Bugge, 2002, s. 243). Ved å inneha

økonomisk kapital, har du makten til å sikre deg og din familie gode levekår, og muligheten til å realisere egne mål (Norvoll, 2019, s. 83). Dette kan handle om alt fra å ha råd til å betale uforutsette regninger, til å kunne drive med fritidsaktiviteter av dyrere karakter. Å komme i posisjon til å råde over økonomisk kapital, forutsetter som oftest at man har tilknytning til arbeidslivet, og en persons posisjon på arbeidsmarkedet vil derfor være avgjørende for den økonomiske makten (Norvoll, 2019, s. 83). Likevel kan som sagt økonomisk kapital overføres direkte, så kapitalen kan også komme i form av arv eller en spillepremie.

3.3 KRITIKK AV BOURDIEUS KAPITALFORMER

Bugge (2002) trekker frem noen problemer med Bourdieus teori om kapital. For det første forutsetter teorien at sosiale maktforhold utelukkende må være preget av interessemotsetninger, der noen er villige til å realisere egne interesser på bekostning av andre. Bugge påpeker at mennesker kan øke sin egen makt uten at det innebærer at noen andre taper tilsvarende (Bugge, 2002, s. 228). For det andre mener han at Bourdieu legger all vekt på klassebakgrunn og tilegnede evner, og ingen medfødte egenskaper. Det vil si at i følge Bourdieu vil skoleprestasjoner bestemmes av klassebakgrunn alene, og ikke påvirkes av medfødte akademiske anlegg (Bugge, 2002, s. 229). Til slutt er det problematisk at Bourdieu ser på kapital som et objektivt fenomen. Selv mener Bugge at for at noe skal bli til kapital, er man avhengig av at individer og fellesskap oppfatter ressursen som verdifull (ibid.). Til tross for disse utfordringene, gir teorien et godt grunnlag for å forstå hvordan kapital fordeler seg i samfunnet og går i generasjoner, og er således relevant når man skal undersøke sosioøkonomisk status.

4.0 BAKGRUNN FOR DISKUSJON

Sosioøkonomisk status kan altså beskrives som ulik tilgang på kapital, som igjen har betydning for dine levekår. Levekår omhandler «utdanning, penger, arbeid, sosial støtte, deltakelse og helse» (Bekken, Dahl, & van der Wel, 2018, s. 5). Her skal jeg presentere noen tilnærminger og forståelser rundt hva som må til for å forebygge levekårsproblemer og sosial arv. Jeg skal også presentere to prosjekter som Nav har gjennomført, som potensielt kan bidra til å øke familiens og barnets kapital, samt barnets fremtidige sosioøkonomiske status. Aller først skal jeg ta for meg to modeller som viser hvordan familiens økonomiske problemer, eller lav økonomisk kapital, kan påvirke barnets utvikling på en uheldig måte. Selv om modellene har flere likheter, velger jeg å belyse begge da de undersøker fenomenet fra ulike perspektiv.

4.1 FAMILIEPROSESSMODELLEN OG FAMILIEINVESTERINGSPERSPEKTIVET

Forskningsgrunnlaget til familieprosessmodellen stammer fra studier som er gjort på familier i USA på 1980-tallet (Glen H. Elder, van Nguyen, & Caspi, 1985). Bøe (2015, s. 9) viser i midlertid til flere studier som har testet modellen både på ulike etniske grupper og forskjellige familiestrukturer. I tillegg påpeker han at stegene i modellen har blitt validert gjennom forskning, og jeg mener derfor at modellen også er relevant for min kontekst, nemlig norske barnefamilier med lav sosioøkonomisk status. Familieprosessmodellen viser hvordan barnet påvirkes av familiens dårlige økonomi gjennom foreldrenes atferd. De økonomiske problemene i familien bidrar til emosjonell belastning og mer atferdsproblemer og psykiske vansker hos foreldrene, som igjen påvirker deres oppdragelsesstil (Bøe, 2015, s. 8). Oppdragelsesstilen kjennetegnes av en strengere væremåte og er mer likegyldighet i samspillet med barna (Conger & Conger, 2004, s. 367). Stressbelastningen fører også til et høyere konfliktnivå mellom foreldrene, og til sammen vil dette påvirke barnets utvikling, atferd og psykiske helse. Kort oppsummert fokuserer familieprosessmodellen på selve samspillet mellom foreldre og barn, med den økonomiske belastningen som utslagsgivende faktor.

Familieinvesteringsperspektivet er utviklet innenfor en økonomisk tradisjon, og retter fokuset på de materielle ulempene, og at foreldre med lav sosioøkonomisk status har mindre ressurser å bruke på familien (Bøe, 2015). Slike ressurser kan for eksempel handle om hvor man har råd til å bo, barnets mulighet til deltakelse i idrett og aktiviteter, barnepass og helserelevante

tjenester (Knitzer & Perry gjengitt i Bøe, 2015, s. 10). Familiens økonomi begrenser barnets tilgang til ressurser som bidrar positivt i utviklingen, og dette kan heller føre til en uheldig utvikling. Familieinvesteringsperspektivet har i større grad vært knyttet til å forklare forskjellene i barn og unges kognitive utvikling og skoleprestasjoner i forhold til familiens sosioøkonomiske status (Bøe, 2015, s. 10). Man må i midlertid ta hensyn til at lavinntektsfamilier kan prioritere ulikt i investeringene av aktiviteter og ressurser for barna på tross av økonomiske utfordringer (Lareau gjengitt i Bøe, 2015, s. 11). I tillegg kan andre faktorer enn økonomi ha betydning for hvilke investeringer familien gjør, for eksempel foreldrenes utdanningsnivå (Nilsen & Lind, 2014). Til tross for disse faktorene, viser Bøe (2015, s. 11) til statistikk fra 2012, som ser en systematisk sammenheng mellom inntekt og barns kultur- og fritidsdeltakelse.

4.2. TILTAK OG ANBEFALINGER

Modellene over viser klare sammenhenger mellom familiens økonomiske problemer og uheldig utvikling hos barnet, men hva kan man gjøre for å forhindre eller forebygge denne utviklingen? Trommald (2017) legger vekt på at man må finne gode universelle tiltak som treffer hele befolkningen, samt mer spesifikke tiltak som skal bidra til å redusere risikofaktorer. Problemene som oppstår i familier med lav sosioøkonomisk status er ofte sammensatte, og krever igangsettelse av flere tiltak på samme tid. I tillegg er det viktig med tidlig innsats, skal man forebygge konsekvensene best mulig (Trommald, 2017, s. 20)

Tiltak som settes inn mellom sektorer, er i følge Hagen (2017) nøkkelen til en fungerende oppvekstpolitikk. Levekårsproblemer oppstår i grenseflater mellom flere arenaer, slik som for eksempel skole, velferdstjenester og kultur (Hagen, 2017, s. 180). Han mener at utfordringene med disse problemene er at de oppstår der sektoransvar møtes, der en sektor sitter med et hovedansvar som er regulert av lov, mens flere av de gode løsningene og virkemidlene ligger hos andre sektorer. Hagen (2017, s. 180) påstår at når den norske stat ikke lykkes med å få ungdom gjennom den videregående skolen, så handler ikke det om at det ikke finnes penger til det, men at samhandlingen mellom skole, kvalifiseringstiltak og arbeidsliv ikke er god nok. Ungdommene må oppleve at skolepolitikken og arbeidsinkluderingen virker sammen og gir dem muligheter til å fullføre utdanning og komme inn i arbeidslivet, og Hagen (2017) mener at løsningen ligger nettopp mellom skolen og arbeidslivet.

Andersen et al. (2021) har undersøkt hvordan sosiale ulemper overføres mellom generasjoner. De fant at en av de viktigste faktorene for å forhindre denne overføringen og fremtidig utenforskap, er å fullføre videregående opplæring (Andersen, Richmond-Rakerd, Moffitt, & Caspi, 2021). Gjennom deres landsdekkende forskningsprosjekt i Danmark, undersøkte de ulike helsemessige og sosiale ulemper over tre generasjoner og vurderte hvor vidt fullføring av videregående skole forstyrret overføringen av utfordringene mellom generasjonene. Resultatene viste at fullføring av videregående opplæring faktisk forstyrret risikoen for overføring av sosiale problemer, og i familier der et søsken hadde høyere utdanning enn et annet, ble den høyere utdanningen sammenkoblet med mindre risiko for senere sosiale og helsemessige problemer (Andersen et al., 2021, s. 3). Gjennom å støtte utdanningspotensialet til de som er mest utsatt, kan man altså bidra til å forhindre at lav sosioøkonomisk status går i arv.

4.3 PROSJEKTER I NAV

Prosjektene jeg nå skal presentere, kan potensielt fungere som svar på synspunktene og anbefalingene som jeg nettopp har belyst. Det er to spesifikke tiltak som kan settes i gang på ulike tidspunkt i barnet sitt liv, og kan foregå parallelt med andre tiltak. På hver sin måte retter de et fokus mot barn og unge som står i risiko for å få lav sosioøkonomisk status som voksne. I neste kapittel vil jeg undersøke hvordan disse tiltakene kan bidra til å forhindre negative konsekvenser av å vokse opp med lav sosioøkonomisk status.

Det første prosjektet, *NAV-veileder i videregående skole*, ble etablert av Arbeids- og velferdsdirektoratet, og gjennomført mellom 2012 og 2018. Tiltaket rettet seg direkte mot ungdom som var i risikograppa for å droppe ut av videregående skole. Den overordnede hensikten med prosjektet var å undersøke om en mer helhetlig oppfølging av ungdommen kan bidra til økt gjennomføring av videregående skole og øke arbeidslivsinkluderingen (NAV, 2020, s. 5). Prosjektet med Nav-veileder i skolen ble gjennomført av Nav-kontor som lå i kommuner som hadde en opphoping av sosiale problemer og levekårsutfordringer, og på 28 skoler med yrkesfaglig utdanning og som hadde betydelige problemer med frafall, men som jobbet aktivt med å redusere det (NAV, 2020, s. 6).

Sluttrapporten til prosjektet viste at i de siste skoleårene med prosjektet, 2016/17 og 2017/18, hadde mange av de respektive skolene en tydelig nedgang av elever som droppet ut, noe som

kan ha sammenheng med at veilederne var blitt godt etablert og kjent for elevene på dette tidspunktet (NAV, 2020, s. 7). Resultatene av prosjektet var ikke entydige, blant annet fordi flere av fylkene som deltok gjennomførte flere prosjekter samtidig, og det kan være vanskelig å si hvilke prosjekt som førte til ulike konkrete resultater (NAV, 2020, s. 20). Sluttrapporten slår likevel fast at Nav sin tilstedeværelse spilte en vesentlig rolle i ungdommenes mulighet for å gjennomføre videregående (NAV, 2020, s. 12).

Helhetlig oppfølging av lavinntektsfamilier (HOLF) var et prosjekt som foregikk fra 2016 til 2019, og hadde fokus på å gi en bedre og mer systematisk oppfølging av lavinntektsfamilier (Malmberg-Heimonen, et al., 2019, s. 16). HOLF-modellen er en intervensjon som foregår på to nivåer, familienivået og systemnivået. På familienivået skal familiekoordinatoren jobbe med hele familien gjennom dialog og samhandling, mens på systemnivå er målet et mer tverrfaglig samarbeid og bedre samordning for å kunne gi familiene en mer effektiv bistand (Malmberg-Heimonen, et al., 2016, s. 5). Målgruppen til prosjektet var familier med opp til fire barn på under 18 år, som hadde vært avhengig av økonomisk sosialhjelp over en lengre periode (Malmberg-Heimonen, et al., 2019, s. 17). Sluttrapporten baserer seg på data fra 29 Nav-kontor som deltok i prosjektet, der kontorene i begynnelsen av prosjektet ansatte to familiekoordinatorer hver.

Målet med prosjektet på lang sikt var å redusere risikoen for at barna i lavinntektsfamiliene selv skulle bli økonomisk og sosialt marginalisert som voksen (Malmberg-Heimonen, et al., 2019, s. 16). I følge sluttrapporten førte ikke prosjektet til betydelige endringer når det kom til familiens økonomi, boligsituasjon og arbeid. Prosjektet førte i midlertid til at familiekoordinatorerne hadde et mer målrettet oppfølgingsarbeid, og familiene fikk økt brukermedvirkning og bedre relasjoner til familiekoordinatorerne (Malmberg-Heimonen, et al., 2019). Noen av funnene underbygger prosjektets mulighetsrom til å forhindre negative konsekvenser av å vokse opp i en familie med lav sosioøkonomisk status, noe jeg skal komme tilbake til i diskusjonen.

5.0 DISKUSJON

I dette kapittelet skal jeg forsøke å besvare «på hvilken måte kan Nav bidra til å forhindre negative konsekvenser av å vokse opp i en familie med lav sosioøkonomisk status?». Jeg skal diskutere hvordan prosjektene som Nav har gjennomført, kan fungere som tiltak mot disse konsekvensene, og belyse hvordan tiltakene kan øke kapitalen til barnet både her og nå, og for fremtiden. Kapittelet tar først for seg hvordan Nav-veileder i skolen kan bidra til at flere fullfører videregående, og på den måten gi ungdommen større sjans til å unngå lav sosioøkonomisk status som voksen (NAV, 2021; Andersen et al., 2021; Strand & Kindt, 2019). Deretter skal jeg forklare hvilken betydning familien har for barnets skoleprestasjoner. Gjennom et fokus på økonomisk sikkerhet og barnets egen stemme i tiltaket, skal jeg til slutt undersøke hvordan helhetlig oppfølging av familier kan være positivt for barns utvikling.

5.1 NAV-VEILEDER I VIDEREGÅENDE SKOLE

Stortingsmelding nr. 16 (Kunnskapsdepartementet, 2006) viser til store forskjeller i elevers prestasjoner på skolen, og at dette henger sammen med elevens familiebakgrunn, og foreldrenes utdanningsnivå og muligheter på arbeidsmarkedet. Elever med høyt utdannede foreldre har i snitt en hel karakter bedre i hvert fag når de går ut av grunnskolen, enn elever som har foreldre med grunnskoleutdanning eller lavere (Kunnskapsdepartementet, 2006, s. 46). I tillegg viser Fafo sin kunnskapsoversikt at elever, og spesielt gutter, fra familier med lav sosioøkonomisk status, oftere faller fra videregående skole enn øvrige elever (Strand & Kindt, 2019, s. 20). Skal man forklare disse konsekvensene i lys av familieinvesteringsperspektivet, kan det tolkes som at ungdommene ikke opplever å få tilgang på de samme ressursene som er positivt for deres utvikling, og som virker utdanningsfremmende (Bøe, 2015).

Som vist i forrige kapittel, mener Hagen (2017) at en del av løsningen ligger mellom sektorer. Skolepolitikken og arbeidsinkluderingen må samhandle, og Nav-veileder i videregående skole kan være et svar på nettopp et slikt samarbeid som kan bidra til at flere ungdommer fullfører videregående. Ved å fullføre videregående skole, øker ungdommens sjanser til å komme i arbeid som voksen, noe som videre kan forstyrre overføringen av sosiale ulemper og lav sosioøkonomisk status (NAV, 2021; Andersen et al., 2021). Arbeid kan bidra til sosial, økonomisk og symbolsk kapital som voksen, i form av et nettverk, en inntekt og en sosialt akseptert aktivitet i hverdagen (Skjefstad, 2007). Fullført videregående skole øker også

muligheten for å ta høyere utdanning senere i livet, noe som bidrar til økt kulturell kapital (Bøe, 2015). Men hvordan kan Nav-veilederen gjennom dette tiltaket forhindre at ungdommer som vokser opp i en familie med lav sosioøkonomisk status, dropper ut av videregående?

5.1.1 MOTIVASJON OG ENDRINGSARBEID

I følge sluttrapporten til prosjektet ble Sosialtjenesteloven (2009, §17) om opplysning, råd og veiledning sentral for arbeidet med ungdommen (NAV, 2020). En kunnskapsbeskrivelse av denne tjenesten understreker at dette innebærer å jobbe med motivasjons- og endringsarbeid (Bergmingrud, Hafnor, Risholm Hjelseng, Soleng Lyngmo, & Mellemstrand, u.d.). Egen motivasjon var en av to suksessfaktorer som Skilbred og Iversen (2014) fant da de undersøkte høyere utdanning blant unge voksne som tidligere var fosterhjemsbarn. Barn og unge som har vært under barnevernets omsorg presterer, i likhet med barn av familier med lav sosioøkonomisk status, dårligere på skolen og har i gjennomsnitt et lavere utdanningsnivå som voksen (Skilbred & Iversen, 2014; NOU 2009: 10 Fordelingsutvalget). I tillegg til egen motivasjon, var også fosterforeldrenes evne til å skape struktur og tilhørighet av særlig betydning for barna (Skilbred & Iversen, 2014). Jeg mener funnene har en overføringsverdi til ungdommer fra familier med lav sosioøkonomisk status, da motivasjon og sosial støtte fra relasjoner er viktig i all endringsarbeid. For eksempel mener Håkonsen at sosial støtte er den mest sentrale faktoren for hvordan mennesker mestrer belastende livssituasjoner (Håkonsen, 2014, s. 369). Men kan Nav-veilederens motivasjon- og endringsarbeid bidra til at ungdommene gjennomfører videregående?

For ungdommen kan veilederen bli en del av den sosiale støtten de trenger for å mestre livssituasjonen sin og fullføre videregående. I sluttrapporten til prosjektet stod det at Nav-veilederne bisto ungdommen med samtaler og veiledning, og de kunne hjelpe til med å rydde i skoleeksterne utfordringer (NAV, 2020, s. 30). Veiledningen kan også bidra til økt motivasjon fordi veilederen kan hjelpe ungdommen med å se muligheter. For de tidligere fosterhjemsbarna innebar egenmotivasjonen blant annet et ønske om å få et bedre liv enn sine foreldre, men også en genuin nysgjerrighet og interesse for å lære samt å ha jevnaldrende rundt seg som inspirerte til å ta skolen seriøst. Å tilhøre et felleskap er viktig for å gi livet en mening (Skjefstad, 2007), og endringsarbeidet kan også inneholde å få ungdommen til å se verdien av skolen som en arena for fellesskap. Nettverket kan bidra til sosial kapital hos ungdommen, og ved å droppe ut av videregående, risikerer man å miste den sosiale kapitalen og tilhørigheten som man har gjennom skolearenaen.

Et ønske om et bedre liv enn sine foreldre, er nok også noe som kan gå igjen blant barn og unge i lavinntektsfamilier, men det betyr ikke nødvendigvis at man finner motivasjon til skolearbeid av den grunn. Undersøkelsen til Skilbred og Iversen (2014) viste at de som flyttet tidlig i fosterhjem, tenkte på fremtiden på et tidlig tidspunkt. De som flyttet senere i fosterhjem fortalte i midlertid at det først var på ungdomskolen at de begynte å drømme om fremtiden og sette mål (Skilbred & Iversen, 2014, s. 166). Slik jeg leser det, vil en stabil hjemmesituasjon være av stor betydning for hvor vidt ungdommen har overskudd til å tenke fremtidsrettet og jobbe med sin egen motivasjon. Sletten (2017) har undersøkt konsekvenser i form av helseproblemer blant ungdom fra familier med ulik sosioøkonomisk status. Hun fant at ungdommers psykiske helseplager ser ut til å henge sammen med en problematisk hjemmesituasjon, med høyere konfliktnivå i hjemmet og større fravær av foreldrene. En tabell viser at rundt 50 prosent av ungdommene som kom fra familier med dårlig råd, i løpet av den siste uka hadde følt på håpløshet med tanke på fremtiden (Sletten, 2017, s. 140). Det kan derfor tenkes at motivasjonsarbeidet til veilederen ikke har noe særlig effekt hvis ikke hjemmesituasjonen er bra.

5.1.2 BOSITUASJON

Bøe (2015) beskriver gjennom familieprosessmodellen hvordan økt stress og psykiske vansker hos foreldrene fører til både et høyere konfliktnivå i hjemmet og en mer negativ oppdragelsesstil. NAV-veiledere jobber som nevnt etter Sosialtjenesteloven (2009), og i følge §27 om midlertidig botilbud, er det kommunens plikt å hjelpe de som ikke klarer det selv, med å finne et midlertidig botilbud. Veilederen i videregående kan med dette bistå ungdommer som har behov for å flytte ut. Dette er et godt eksempel på hvordan virkemidler ofte kan ligge i andre sektorer en sektoren som har hovedansvar for en gruppe, i dette tilfelle skolen (Hagen, 2017). I sluttrapporten kom det frem at bosituasjonen var vesentlig for at flere av ungdommene skulle ha mulighet til å fullføre videregående skole, og det er grunn til å tro at dette også gjelder for min målgruppe (NAV, 2020, s. 180).

For noen ungdommer kan det være nødvendig å komme seg bort fra den vanskelige hjemmesituasjonen, og det er sannsynlig at ved å få hjelp til å finne et nytt sted å bo, kan Nav-veilederen forhindre videre uheldig utvikling og forverrede psykiske plager hos ungdommen. Videre kan dette også bidra til å lette motivasjon- og endringsarbeidet til veilederen, og hjelpe med å gi ungdommen den strukturen og egenmotivasjonen som trengs til å fullføre å bestå

videregående. Det dukker i midlertid opp noen viktige spørsmål som må adresseres. Først og fremst, selv om hjemmesituasjonen kan være problematisk for flere av ungdommene, er det ikke sikkert at det er nødvendig eller i det hele tatt ønskelig fra ungdommens side å flytte hjemmefra. Hvordan kan veilederen da forhindre de negative konsekvensene som oppstår i hjemmet? Dessuten må en spørre seg om ikke mye av helseproblemene som ungdommen opplever, kunne vært forhindret eller forebygget på et tidligere tidspunkt enn videregående.

Ulike psykiske plager slik som søvnproblemer, bekymring, og tristhet eller depresjon, øker i omfang blant ungdommer som selv mener at familien har dårlig økonomi. Ungdom fra familier der foreldrene har lav utdanning, oppga å ha flest plager, opptil seks fysiske og psykiske helseplager (Sletten, 2017, s. 139). Disse helseplagene forsvinner ikke over natten selv om ungdommens omstendigheter forandrer seg. Trommald (2017) understreker at tidlig innsats er viktig, og i videregående alder, kan mye skade allerede være gjort. Sist men ikke minst har jeg nå hatt et fokus på å *fullføre* videregående, men hva med *skoleprestasjonene*, som i snitt er mye dårligere for barn og unge med lav sosioøkonomisk status? Utdanning i dagens samfunn er en form for symbolsk kapital, men med dårlige karakterer, kan dette heller bli en symbolsk byrde for ungdommen (Skjefstad, 2007, s. 94). Før jeg skal se på mulige løsninger på utfordringene, skal jeg først beskrive hvordan foreldre påvirker barns skoleprestasjoner.

5.2 FAMILIENS PÅVIRKNING PÅ SKOLEPRESTASJONER

Bourdieu mente at skolen favoriserte elever som allerede hadde mye kulturell kapital, elever som ofte kom fra privilegerte hjem (Wilken, 2008, s. 70). Det handlet nemlig ikke bare om at skolen vektlegger skoleprestasjonene, men også språk, stil og tidligere kunnskaper som elevene tar med seg inn i arbeidet. Sagt på en annen måte, vil barn i familier med lav sosioøkonomisk status klare seg dårligere i skolesammenheng fordi de ofte kommer fra familier med mindre kulturell kapital, for eksempel ved at foreldrene mangler høyere utdanning. Primærsosialiseringen, altså familien, blir derfor av stor betydning for barnets skolegang og prestasjoner. Med bakgrunn i dette i tillegg til Kunnskapsdepartementets (2006) framlegg om dårligere karakterer blant elever av foreldre med lavere sosioøkonomisk status, kan det fremstå som et paradoks at barn av innvandrerfamilier ofte klarer seg bra i den norske skolen (Kindt, 2017).

Kindt (2017) undersøkte hvorfor barn av innvandrerfamilier gjør det bra i den norske skolen til tross for at foreldrene ofte har lav sosioøkonomisk status i Norge. Gjennom studien framkommer det at når foreldrene hadde høy status fra sitt hjemland, opplever ungdommene at foreldrene er involvert i deres liv på en måte som kan likne på en typisk middelklassens oppdragelsesstil. Dette til tross for at foreldrene har lav sosioøkonomisk status i Norge (Kindt, 2017, s. 83). Lareau (gjengitt i Kindt) beskriver middelklasseforeldres oppdragelsesstil som en «intensiv kultivering», der foreldrene ser på barna sine som individer med stort utviklingspotensialet. Foreldrene legger opp til denne utviklingen blant annet gjennom strukturerte hverdager som er organisert med tanke på fremtiden (Kindt, 2017, s. 77; Sletten, 2017, s. 132)

Den andre suksessfaktoren som Skilbred og Iversen fant, underbygger antakelsen om at foreldrenes oppdragelsesstil er av betydning for skoleprestasjoner. Suksessfaktoren handlet nemlig om fosterforeldrenes verdier og holdninger, og evne til å skape tilhørighet, samt struktur og rutiner i hverdagen. Verdier som å gjøre sitt beste og ikke gi opp, møte opp på skolen hver dag, samt å sette krav til barna som de kunne mestre hvis de strakk seg etter målet, var sentrale. Viktige strukturer var fellesmåltider og leksehjelp, og tilhørigheten handlet om at barna opplevde fosterforeldrene som genuint interessert i dem (Skilbred & Iversen, 2014, s. 169). Det tyder på at en høy sosial kapital innad i familien som barnet og ungdommen kan dra nytte av, kan forhindre den negative konsekvensen som omhandler dårligere skoleprestasjoner. Fellesnevneren for disse to eksemplene er i midlertid at familiene ikke nødvendigvis verken har, eller opplever å ha lav sosioøkonomisk status. Hvordan kan familiekoordinatorer gjennom HOLF-prosjektet bidra til at foreldre som har lav sosioøkonomisk status, får en utdanningsfremmende atferd og generelt en sunn oppdragelsesstil overfor sine barn?

5.3 HELHETLIG OPPFØLGING AV LAVINNTEKTSFAMILIER

I forbindelse med familiens påvirkning på skoleprestasjoner, vil jeg påstå at arbeidet med å sikre at barn mester og trives i skolen, komme inn på et tidligere tidspunkt enn videregående, samt være mer rettet mot familien i sin helhet. Et tiltak som kan komme inn på et tidligere tidspunkt enn Nav-veileder i videregående skole, er HOLF. Spørsmålet blir da hvordan familiekoordinatorer kan forhindre helsemessige og skolemessige konsekvenser av å vokse opp med lav sosioøkonomisk status?

5.3.1 OPPDRAGELSESTIL OG ØKONOMISK AVLASTNING

På bakgrunn av foreldrenes økonomiske situasjon, kan konflikter og en uheldig oppdragsstil føre til en vanskelig hjemmesituasjon for barn og unge i lavinntektsfamilier (Bøe, 2015; Conger & Conger, 2002). Dette taler for at familiekoordinatorene må avhjelpe den økonomiske situasjonen dersom foreldrene skal kunne fokusere på oppdragelsen og utdanningsfremmende atferd. En beskyttelsesfaktor i forbindelse med familieprosessmodellen omhandlet at dersom ikke foreldrene lot stresset fra økonomien komme i veien for samspillet med familien, så ville barna oppleve betydelig mindre traumer fra de økonomiske vanskene (Conger & Conger, 2004, s. 367). Ved at familiekoordinatoren hjelper familien med å få mer oversikt over den økonomiske situasjonen, kan det føre til redusert stress blant foreldrene, og videre kan det gi overskudd til å jobbe med andre utfordringer, noe som også var en av de positive effektene fra prosjektet (Malmberg-Heimonen, et al., 2019, s. 192). Mindre økonomisk stress kan dessuten gjøre foreldrene mer mottakelig for veiledning rundt en helsefremmende oppdragsstil. Med tanke på den andre suksessfaktoren som Skilbred og Iversen (2014) fant, kan gode holdninger og strukturer i hverdagen føre til en mer positiv utvikling i barnets helse, noe som igjen øker sannsynligheten for bedre resultater på skolen.

En helhetlig oppfølging kan dessuten gjøre at familiekoordinatorene treffer bedre på økonomiske tiltak og ytelser som familien har rett på. Selv om økingen i økonomisk kapital kan være av en beskjeden karakter, kan det potensielt bidra til at familien kan investere i ressurser som fremmer god utvikling for barnet, i tråd med familieinvesteringsperspektivet (Bøe, 2015). Dette kan gi utslag i skolen både når det gjelder trivsel og prestasjoner. Hovedfunnene fra prosjektet viste at det å ha en familiekoordinator førte til en økning i utbetalingen av sosialhjelp, blant annet fordi familiene tidligere ikke fikk ytelser som koordinatorene mente at de hadde krav på (Malmberg-Heimonen, et al., 2019, s. 242). Frønes (2017, s. 61) mener i midlertid at et problem med politikken rundt barnefattigdom, er at den har basert seg på overføring av økonomiske midler til familien, og disse midlene retter seg i liten grad direkte mot barnet og dets utvikling. Høyere utbetaling av sosialhjelp sikrer ikke nødvendigvis barnet, da det ikke en gang er sikkert at midlene er høye nok til å kunne prioritere å investere i barnet. Men HOLF handlet også i stor grad om å sikre barnet økonomisk, og gjennom prosjektet skulle barna følges opp på sosiale arenaer.

Familiekoordinatorene fulgte opp på hvor vidt barna var i fritidsaktiviteter, og veiledet foreldrene til å prioritere å la barnet delta (Malmberg-Heimonen, et al., 2019, s. 198). Å sikre barnet økonomisk på en mer direkte måte vil, med tanke på familieinvesteringsperspektivet, kunne avlaste situasjonen hvor foreldre ikke har mulighet til å investere i ressurser som fremmer positiv utvikling, slik som skole- og fritidsaktiviteter (Bøe, 2015). Som tidligere nevnt, kan en oppvekst i fattigdom øke sannsynligheten for å mistrives på skolen og oppleve utenforskap (Bufdir, 2018), men ved at familiekoordinatorene sikrer barnets deltakelse i aktiviteter, kan dette bidra til at barnet føler seg mer inkludert og «normal». Både gjennom å tilføre familien økonomisk kapital, og ved ha fokus på samspillet, kan dette bedre barnets sosiale kapital både innad i familien og på arenaer som skole og fritid, nettopp fordi det sikrer barnets deltakelse og positiv samhandling med jevnaldrende.

Det er viktig å understreke at det er mange flere faktorer enn økonomi spiller inn på oppdragelsen, for eksempel barn eller foreldres fysiske eller psykiske helseplager som ikke henger sammen med de økonomiske problemene, rusproblemer innad i familien, dødsfall, skillsmisseprosesser, eller andre opplevelser som kan være belastende for familien. Likevel, i forhold til mitt fokus på sosioøkonomisk status, har både familieprosessmodellen og familieinvesteringsperspektivet demonstrert hvor viktig faktor økonomi er. Ved at familiekoordinatorene bidrar til å lette de økonomiske problemene, kan det senke stresset til foreldrene, og de kan ha mer fokus på et sunt samspill med sine barn som motvirker en negativ utvikling hos barnet. Conger & Conger (2002) fant at foreldre som hadde økonomiske problemer, men som fortsatt var involvert og investert i barna, bidro til en positiv utvikling når det kom til skoleprestasjoner. Det hadde også betydning for barnets selvtillit og relasjoner til sine jevnaldrende (Conger & Conger, 2004, s. 367)

5.3.2 BARNETS MEDVIRKNING PÅ EGEN SITUASJON

HOLF-prosjektet la i utgangspunktet ikke opp til direkte kontakt med barna i lavinntektsfamiliene, men likevel valgte noen av familiekoordinatorene å være i direkte kontakt med barna (Rugkåsa & Bergheim, 2020; Malmberg-Heimonen, et al., 2019). Rugkåsa og Bergheim (2020) har forsket på denne samhandlingen, og tar til ordet for at den direkte kontakten kan gi et mer nyansert og helhetlig bilde av familiens situasjon. De fremhever den verdifulle informasjonen barnet har om seg selv og sitt liv, og at gjennom samhandling med barn, kan familiekoordinatoren få bedre forståelse for barnas behov og ønsker, og hvilken støtte og oppfølging de trenger i sin hverdag (Rugkåsa & Bergheim, 2020). Også Haug og

Horverak (2009) argumenter for at barn bør bli sett på som aktør i sin egen sak, men på egne premisser og med god støtte fra voksne rundt seg. De mener at det å la barnet delta, utvider barnets handlingsrom, og fremmer barnets sosiale kapital (Haug & Horverak, 2009, s. 82).

Ved at familiekoordinatorene i Nav samhandler mer direkte med barnet, kan dette sikre barnets rett til å uttale seg om forhold som berører dem, noe som er i tråd med Barnekonvensjonen artikkel 12 (FN, 2020). Ved å få tydeligere innsikt i barns opplevelse av egen hverdag, kan koordinatoren sette i gang tiltak som kan bidra til å forhindre negative konsekvenser av å vokse opp med lav sosioøkonomisk status. Dette kan for eksempel være gjennom å følge opp barnet i skole og fritid slik vi så i stad, eller ved å koble på andre instanser slik som for eksempel BUP. Til tross for at synet på barn har forandret seg mye de siste årene, og at man i dagens samfunn ser på barn som aktive, selvstendige og kompetente (Haug & Horverak, 2009; Rugkåsa & Bergheim, 2020), er det flere utfordringer med å la barn være aktive deltakere i saker som omhandler familiens vanskelige situasjoner.

Som nevnt i kapittel tre, er sosial kapital feltspesifikk, som betyr at det som kan gi økt sosial kapital i et felt, kan på et annet felt oppleves å være en byrde (Marthinsen, gjengitt i Haug & Horverak). I sammenheng med HOLF-prosjektet kan for eksempel barnet oppleve økt sosial kapital i familien ved at det blir inkludert og får muligheten til å påvirke mer, og familiens relasjoner og bånd kan styrkes. På den andre siden kan det å være i kontakt med Nav oppleves som skammelig for familien, og bli stigmatisert av samfunnet ellers. Med det kan denne kontakten bli en byrde for barnet på andre sosiale felt, for eksempel i forbindelse med skolen og klassekamerater. En annen utfordring ved å inkludere barnet handler om å beskytte barnet fra familiens problemer, og dette var noe som familiekoordinatorene brukte som begrunnelse for ikke å direkte inkludere barnet i møter (Malmberg-Heimonen, et al., 2019; Rugkåsa & Bergheim, 2020).

Noen av koordinatorene mente at det ble for mange voksne å forholde seg til for barnet dersom også Nav skulle være i direkte kontakt med de. De mente at det heller var skole, barnevern og helsetjeneste som hadde en mer naturlig rolle rundt å snakke med barna (Malmberg-Heimonen, et al., 2019; Rugkåsa & Bergheim, 2020). Flere var dessuten usikre på hvordan de skulle snakke med barna, og derfor vegret flere familiekoordinatorer seg for å være i direkte kontakt (ibid). Selv om det kan oppleves som et dilemma å la barnet være aktiv deltaker i oppfølgingen og samtidig beskytte de mot familiens problemer, viser forskning at

barn som regel er klar over familiens økonomiske situasjon, blant annet ved at de merker seg hvilke materielle goder eller aktiviteter de får tilgang til og ikke (Hansen, 2010; Rugkåsa & Bergheim, 2020) For barnet kan det oppleves som befriende at en voksen tør å snakke med de om situasjonen slik at de kan fortelle om egne opplevelser (Malmberg-Heimonen, et al., 2019, s. 112). Å få kunnskap om barnet gjennom foreldrene, sier ikke noe om hvordan barna selv erfarer situasjonen, og barna får med det ikke mulighet til å si sin mening. Det økte fokuset på barnet i en Nav-kontekst, kan sikre at tiltak som settes inn, treffer bedre barnets behov. Dersom familiekoordinatoren lykkes, mener jeg dette tiltaket kan bidra til å forhindre negative konsekvenser både i form av helseutfordringer og skoleprestasjoner, øke barnets kapital, og i et lengre perspektiv, senke risikoen for marginalisering i voksen alder.

6.0 AVSLUTNING

Å vokse opp i en familie med lav sosioøkonomisk status, kan føre med seg ulike utfordringer og konsekvenser for barnet. Konsekvensene kan blant annet innebære lavere skoleprestasjoner og større sannsynlighet for å droppe ut av videregående skole (Kunnskapsdepartementet, 2006; Strand & Kindt, 2019). I tillegg kan familiens økonomiske utfordringer bidra til en uheldig utvikling hos barnet. Mer konflikter i hjemmet samt en mer negativ oppdragelsesstil, kan føre til fysiske og psykiske helseproblemer for barn og unge (Bøe, 2015). Denne oppgaven har tatt sikte på å undersøke på hvilken måte Nav kan bidra til å forhindre disse konsekvensene. Ved hjelp av Pierre Bourdieus teori om kapital, har jeg undersøkt hvordan prosjektene *Nav-veileder i videregående skole*, og *Helhetlig oppfølging av lavinntektsfamilier* kan sikre både barn og unge, og familien generelt, høyere kapital. Diskusjonen har demonstrert hvordan det å øke barn og unges kapital, kan bidra positivt til utvikling for helsen og i skolesammenheng. I det lange løp minsker dette risikoen for at barnet selv får lav sosioøkonomisk status som voksen (Andersen et al., 2021).

Sosioøkonomisk status er komplekst og sammensatt, og disse prosjektene er bare to av mange tiltak som må jobbe sammen, skal man virkelig klare å forhindre de negative konsekvensene. Andre instanser og deler av samfunnet, slik som barnevern, barnehage og skole, diverse helseinnsatser, fritidstilbud og mange fler, må gjøre sin del av arbeidet. Dersom man virkelig skal klare å bryte den sosiale arven og forhindre at barn selv ender opp med lav sosioøkonomisk status som voksen, er jeg enig med Hagen (2017) i at samhandling på tvers av sektorer må til. Likevel, på grunnlag av det jeg så på i diskusjonen, mener jeg at tiltakene kan *bidra* til å forhindre negative konsekvenser.

6.1 AVSLUTTENDE REFLEKSJONER

Gjennom oppgaven har jeg gjort meg opp noen tanker og refleksjoner, som jeg tenkte å belyse helt til slutt. I oppgaven har jeg hatt fokus på at konsekvenser i skolesammenheng kan komme av at konflikter og uheldig oppdragelsesstil gjør det vanskelig å fokusere på skolen. Likevel kan helt andre aspekter ved lav sosioøkonomisk status være utslagsgivende. For eksempel kan lavere skoleprestasjoner komme av at foreldre med lav eller ingen utdanning kan ha problemer med å hjelpe barn og unge med lekser. Skolen skal være sosialt utjevne, men det kan virke som at Bourdieu har rett i at skolen favoriserer de som kommer fra familier med høyere kulturell kapital. En kan også stille spørsmål til hvor vidt Nav-veileder i videregående

kan forhindre en slik favorisering, eller om det må en grunnleggende endring i utdanningssystemet til for å forhindre dette? På motsatt side, mente som nevnt Bugge (2002) at medfødte evner også må vektlegges. Dette er noe jeg ikke har belyst gjennom teksten, men som er av betydning for hvor vidt barnet selv er i stand til å unngå mange av de negative konsekvensene. Medfødte egenskaper slik som akademiske gaver og motstandsdyktighet overfor vanskelige levekår, kan virke forebyggende på både skolevansker og uheldig utvikling, og det er viktig å ikke undervurdere individets evner til tilpasning. Med dette tatt til betraktning, har Nav uansett et ansvar for å sikre sosial og økonomisk trygghet til samfunnets medlemmer, også barn og unge. Jeg mener at tiltakene jeg har undersøkt, minsker risikoen for den siste negative konsekvensen av en oppvekst i en familie med lav sosioøkonomisk status, nemlig at barnet selv får lav sosioøkonomisk status som voksen (Andersen et al., 2021).

LITTERATURLISTE

- Andersen, S. H., Richmond-Rakerd, L. S., Moffitt, T. E., & Caspi, A. (2021). Nationwide evidence that education disrupts the intergenerational transmission of disadvantage. *The Proceedings of the National Academy of Sciences*. 118(31), 1-10.
<https://doi.org/10.1073/pnas.2103896118>
- Bekken, W., Dahl, E., & van der Wel, K. A. (2018). *Levekår og helse i barndommen: Hva kan kommunene gjøre? Noen tilnærmingar*. Oslo: OsloMet- storbyuniversitetet. Hentet fra Bufdir: <https://www.bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00004509>
- Berg, B., Ellingsen, I. T., Levin, I., & Kleppe, L. (2015). Hva er sosialt arbeid? I I. T. Ellingsen, I. Levin, B. Berg, & L. Kleppe (Red.), *Sosialt arbeid. En grunnbok* (ss. 19-35). Oslo: Universitetsforlaget.
- Bergmingrud, R., Hafnor, H., Risholm Hjelseng, E., Soleng Lyngmo, H., & Mellemstrand, A. A. (u.d.). *Fortåelse og bruk av lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen til ungdom under videregående opplæring*. Hentet fra NAV: https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:GMwOc_cruOYJ:https://www.nav.no/_/attachment/download/25a49cab-4b64-48b4-bd3b-2f0b06b29a85:0ca2d4032b3fcfd3c5caaff23e64592558ee42a6/forstaelse-og-bruk-av-lov-om-sosiale-tjenester-forsok-med-nav-veilede
- Bufdir. (2018, juli 23). *Barn i lavinntektsfamilier*. Hentet fra Bufdir: https://www.bufdir.no/Familie/Fattigdom/Ny_Barnefattigdom_i_Norge/
- Bugge, L. (2002, desember 18). Pierre Bourdieus teori om makt. *Agora* 20(3), 224-248.
<https://doi.org/10.18261/ISSN1500-1571-2002-03-04-13>
- Bøe, T. (2015). *Sosioøkonomisk status og barn og unges psykologiske utvikling: Familieprosessmodellen og familienvesteringsperspektivet*. Oslo: Helsedirektoratet. Hentet fra Helsedirektoratet: https://www.helsedirektoratet.no/rapporter/sosiookonomisk-status-og-barn-og-unges-psykologiske-utvikling/Sosioøkonomisk%20status%20og%20barn%20og%20unges%20psykologiske%20utvikling.pdf/_/attachment/inline/61d6a93f-8373-42f6-8ece-489e381c5696:53bcdb908664966042380887179cdc51d757505e/Sosioøkonomisk%20status%20og%20barn%20og%20unges%20psykologiske%20utvikling.pdf

- Conger, R. D., & Conger, K. J. (2004). Resilience in Midwestern Families: Selected Findings from the First Decade of a Prospective, Longitudinal Study. *Journal of Marriage and Family*. 64(2), 361-373. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2002.00361.x>
- Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving* (6. utg). Oslo: Gyldendal.
- FN. (2020, oktober 30). *Fattigdom*. Hentet fra FN-SAMBANDET: <https://www.fn.no/tema/fattigdom/fattigdom>
- FN. (2020, oktober 09). *FNs konvensjon om barnets rettigheter*. Hentet fra Regjeringen.no: <https://www.regjeringen.no/no/tema/familie-og-barn/innsiktsartikler/fns-barnekonvensjon/fns-konvensjon-om-barnets-rettigheter/id2511390/>
- FN. (2022, februar 23). *Utydde fattigdom*. Hentet fra FN-SAMBANDET: <https://www.fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal/utrydde-fattigdom>
- Frønes, I. (2017.). *Barnefattigdom i kompetansesamfunnet. Oppvekstrapporten 2017*. Oslo: Bufdir. Hentet fra Bufdir: <https://www.bufdir.no/bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00003918>
- Glen H. Elder, J., van Nguyen, T., & Caspi, A. (1985). Linking Family Hardship to Children's Lives. *Child Development*. 56(2), 361-375. <https://doi.org/10.2307/1129726>.
- Hagen, K. (2017). *En helhetlig oppvekstpolitikk- og samordningens dilemma. Oppvekstrapporten 2017*. Oslo: Bufdir. Hentet fra Bufdir: <https://www.bufdir.no/bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00003918>
- Haug, V., & Horverak, S. (2009). Barns deltakelse og ressurstilgang på ulike nivåer sett i lys av sosial kapital. *Norges Barnevern*. 86(2), 76-88. <https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1838-2009-02-02>
- Håkonsen, K. M. (2014). *Psykologi og psykiske lidelser* (5. utg). Oslo: Gyldendal.
- Kindt, M. T. (2017). Innvandrerdrev eller middelklassedrev? *Norsk sosioølogisk tidsskrift*. 1(1), 71-86. <https://doi.org/10.18261/issn.2535-2512-2017-01-05>
- Kunnskapsdepartementet. (2006, desember 15). *St.meld. nr. 16 (2006-2007)*. Hentet fra Regjeringen.no: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-16-20202021/id2838171/>
- Malmberg-Heimonen, I., Fossetøl, K., Rugkåsa, M., Tøge, A., Gyüre, K., & Gubrium, E. (2016, desember). *Helhetlig oppfølging av lavinntektsfamilier. Første underveisrapport*. Hentet fra OsloMet: https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/6270/r2016-11_HOLF.pdf?sequence=1&isAllowed=y

- Malmberg-Heimonen, I., Tøge, A., Råγκåsa, M., Fossetøl, K., Liodden, T., Bergheim, B., . . . Buzungu, H. F. (2019, desember 02). *Helhetlig oppfølging av lavinntekstfamilier. Sluttrapport*. Hentet fra OsloMet:
<https://skriftserien.oslomet.no/index.php/skriftserien/article/view/649/186>
- NAV. (2020, februar 07). *NAV-veileder i videregående skole*. Hentet fra Sluttrapport:
<https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/kunnskap/forsok-i-regi-av-nav/nav-veileder-i-videregående-skole/sluttrapport>
- NAV. (2021, januar 29). *Omverdenanalyse 2021*. Hentet fra NAV:
<https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/kunnskap/analyser-fra-nav/nav-rapportserie/nav-rapporter/omverdensanalyse-2021>
- NAV. (2022, april 28). *Kva er NAV?* Hentet fra NAV: <https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/om-nav/fakta-om-nav/kva-er-nav>
- NAV; Utdanningsdirektoratet. (2020, februar 07). *NAV-veileder i videregående skole*. Hentet fra Sluttrapport: <https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/kunnskap/forsok-i-regi-av-nav/nav-veileder-i-videregående-skole/sluttrapport>
- NDLA. (2020, desember 08). *Hva er marginalisering*. Hentet fra NDLA:
<https://ndla.no/nb/subject:1:fb6ad516-0108-4059-acc3-3c5f13f49368/topic:1:e47486fd-1c96-4e58-a0a2-d520d3950013/topic:1:a35a4b4a-e971-4277-a114-7bc4de332a0a/resource:10e6b9d7-6dfc-45d9-8d67-f5c7ceefb5d1>
- Nilsen, A. C., & Lind, E. (2014). Barns kulturbrk. *Nordrisk kulturpolitisk tidsskrift*. 16(2), 294-314. <https://doi.org/10.18261/ISSN2000-8325-2013-02-07>
- Norvoll, R. (2019). Makt og avmakt. I E. Brodtkorb, & M. Rugkåsa (Red.), *Mellom mennesker og samfunn. Sosiologi og sosialantropologi for helse- og sosialprofesjonene* (3. ugt) (ss. 63-95). Oslo: Gyldendal.
- Rugkåsa, M., & Bergheim, B. (2020). Betydningen av barns deltakelse i bekjempelse av fattigdom. *Tidsskrift for velferdsforskning*. 23(3), 157-169.
<https://doi.org/10.18261/issn.0809-2052-2020-03-01>
- Sandbæk, M., & Pedersen, A. W. (2010). *Barn og unges levkår i lavinntekstfamilier. En panelstudie 2000-2009*. Hentet fra NRK:
<https://fido.nrk.no/c817314e2f6ac20c9d44467bc272365c5aae5e2b32457f26e6d227bd41bdc998/fattigdom.pdf>
- Skilbred, D., & Iversen, A. (2014). Unge voksne som har bodd i fosterhjem og tatt høyere utdanning: suksessfaktorer? *Norges Barnevern*. 91(4), 161-176.
<https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1838-2014-04-02>

- Skjefstad, N. (2007). Respekt og anerkjennelse. I E. Marthinsen, & N. Skjefstad (Red.), *Tiltaksarbeid i sosialtjeneste og NAV- tett på!* (ss. 81-105). Oslo: Universitetsforlaget.
- Sletten, M. A. (2017). *Psykiske plager blant ungdom: sosiale forskjeller og historien om de flinke pikene. Oppvekstrapporten 2017*. Oslo: Bufdir. Hentet fra Bufdir: <https://www.bufdir.no/bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00003918>
- Sosialtjenesteloven. (2009). Lov om sosiale tjenester (LOV-2009-12-18-131). Hentet fra: <https://lovdata.no/lov/2009-12-18-131>
- Strand, A. H., & Kindt, M. T. (2019). *Unge i utsatte boområder- en kunnskapsoversikt*. Hentet fra Fafo: <https://www.fafo.no/zoo-publikasjoner/fafo-notater/unge-i-utsatte-boomrader-en-kunnskapsoversikt>
- Tjernshaugen, A., & Tjora, A. (2022, januar 26). *Sosioøkonomisk*. Hentet fra Store Norske Leksikon: <https://snl.no/sosioøkonomisk>
- Torsheim, T., Leverseb, I., & Samdal, O. (2009). Sosial ulikhet i ungdoms helse: Er helseatferd viktig? *Norsk Epidemiologi*. 17(1), 79-86. <https://doi.org/10.5324/nje.v17i1.177>
- Trommald, M. (2017). *Økte forskjeller- gjør det noe? Oppvekstrapporten 2017*. Oslo: Bufdir. Hentet fra Bufdir: <https://www.bufdir.no/bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00003918>
- Wilken, L. (2008). *Pierre Bourdieu*. Trondheim: Tapir akademisk forlag.
- Wolfe, J. D. (2015). The Effects of Socioeconomic Status on Child and Adolescent Physical Health: An Organization and Systematic Comparison of Measures. *Social Indicators Research*. 123(1), 39-58. <https://doi.org/10.1007/s11205-014-0733-4>

Vedlegg 1: Søkelogg

Dato for søk	Database	Søkeord	Avgrensninger	Antall treff	Antall leste abstract	Antall brukte artikler
21.03.22	Søk 1: Oria	Barn* OR elev* OR foreldre* OR familie* Skole* Soionom* OR sosialarbeider* OR «sosialt arbeid»	- Fagfelleverderte tidsskrift - 2011-2022	90	12	0
21.03.22	Søk 2: Oria	«sosioøkonomisk status» Skole* Helse*	- Fagfelleverderte tidsskrift - Artikler - 2010-2022	23	8	1
21.03.22	Søk 3: Idunn	Nav Tiltak Barn Unge Skole Helse	- Forskningsartikkel - 2010-2022	115	3	0
22.03.22	Søk 4: Oria	barn* sosioøkonomisk* arv *tiltak*	- Fagfelleverderte tidsskrift - 2010-2022	14	10	2
24.03.22	Søk 5: Scopus	Socioeconomic* Inequality Health* Measure* «Social work»	- 2015-2022 - Keywords: social work, socioeconomics, socioeconomic factors, social status - Article, rewiev	229	11	2
24.03.22	Søk 6: Scopus	«socioeconomic status» Child* Adolscent* Youth Measure* Effect*	- 2015-2022 - Abstract: «socioeconomic status» og health* - Keywords: child, adolscent, «socioeconomic factors - Article, rewiev	293	5	0

30.03.22	<i>Søk 7:</i> Oria	«Socioeconomic status» Child* Inherit* Measure*	- Fagfelleverderte tidsskrift - 2010-2022 - Tittel inneholder «socioeconomic status»	119	3	1
30.03.22	<i>Søk 8:</i> Idunn	Evaluer* Barn* OR familie* OR ung* Sosioøkonomisk* OR lavinntekt*	- Forskningsartikkel - 2015-2022	78	3	0
10.04.22	<i>Søk 9:</i> Oria	Barn* OR unge* OR elev* «sosioøkonomisk status» Skole* NOT barnevern*	- Fagfelleverderte tidsskrift - 2011-2022	28	4	0

